

ЭТНОКУЛЬТУРЛУГ ДИКТАНТ «ҮШ ҮНЕ»

Хүндүлүг өннүк!

Ыдыктыг үш үневис – тыва дылывыс, чер-чуртувус, төрөөн чонувус дугайында билиңерни хынап келгениңерге байыр чедирбишаан, чедишкиннерни күзедивис!

Силерниң кожуунуңар: _____ Сууруңар: _____	Силерниң ат-сывыңар: _____ Ажылыңар _____	Силерниң хар-назыныңар _____
---	--	------------------------------

<p>1. Шүлүктүң авторун тодарадыңар. Алды айның дүнезинде Алды айның дүнезинде Саарылган айның чырыын дозуп аайн бе? Айдың дээрниң мөңгүнүнден Чавага соп, чаштарыңга өрүп бээйн бе?</p> <p>Күзүңгү дег аяс дээрден Хүннүң чырыын адыш долдур дозуп аайн бе? Чыжыр алдын херелдерден Сыргалар соп, белек кылдыр сеңээ бээйн бе?</p> <p>Айдан, хүнден шуткуп сиилбээн Алдын, мөңгүн белектерим албайн баардың. – Чүү-даа чүвээ турам чок-тур, Чүгле чаңгыс чүрээң бер – деп ээрештиң.</p> <p>Өртемчейде кайда-даа чок, Өртээ турбас белээм барын билбээн-дир мен. Чүден артык ховар белээм – Чүрээм-биле айны, хүннү эжеп берейн.</p> <p>А) Монгуш Өлчей-оол Б) Сергей Пюрбю В) Мерген-Херел Монгуш</p>	<p>2. Кара-Кыс Номзатовна Мунзук (1918-1995) - РСФСР-ниң алдарлыг артизи, РСФСР-ниң Улустуң артизи, ыраажы, шии артизи, шүлүкчү. Ооң ойнаан рольдары: Павлик («Павлик Морозов» Виталия Губарева) Ульяна Громова («Молодая гвардия» по роману Александра Фадеева) Марья Антоновна («Ревизор» Николая Гоголя) Луиза («Коварство и любовь» Фридриха Шиллера) Наталья («Васса Железнова» М. Горького) Жена Ивана Шадрина («Человеке с ружьем» Николая Погодина) Катерина («Гроза» Александра Островского) Кормилица («Ромео и Джульетта» Вильяма Шекспира) Ольга («Нашествие» Леонида Леонова) Валя («Русские люди» Константина Симонова) Софья в музыкальной комедии «Свадьба в Малиновке» Одарка в оперетте «Запорожец за Дунаем» Кара («Хайыраан бот» В. Кок-оола) Сержинмаа («Дөңгүр-оол» С. Тока)</p> <p>Бо чылын Кара-Кыс Номзатовна Мунзуктуң каш чыл оюн демдегледип эрттирип турар бис? А) 100 чыл Б) 105 чыл В) 90 чыл</p>
---	---

<p>3. Өгбелерниң оваага даш салыр езулалын сагып чоруур силер бе? А) Ийе, сагып чоруур бис.</p>	<p>4. Тыва дылдың бижин кириллица-биле тургускан чылын айтыңар: А) 1927 чыл</p>
---	---

<p>Б) Чок, сагывайн турар мен. В) Эки билбес-тир мен.</p>	<p>Б) 1930 чыл В) 1941-1944 чылдар</p>
<p>5. «Эртем чокта эртен база дүн» деп үлегер домактын утказы чүнү илередип турарыл? А) Эртемге өөренири албан. Б) Хүн биле дүн ылгал чок апаар. В) Эртемниг кижиниң келир үеде хөгжүүр аргалары хөй.</p>	<p>6. Частырыгылыг бөлүктү тывыңар. А) Кодекстин, бокска, тракториске, комитеди, клубу. Б) рейсттер, трактористке, сайдыдан, метталтын. В) телескову, кокекизи, цириги, анкетазы, бо хүн.</p>
<p>7. Өк-биле адаар бөлүк сөстөрнүн одуруун тывыңар: А) чайлаг, турлаг, чазаг, күзег, одаг. Б) чурт, кыштаг, белдир, чурттакчы, өдек. В) үлгүүрге, шууруун, былгааш, ээргиш, эдирээ.</p>	<p>8. Тыва дыл Хүнүн байырлап эрттирериниң дугайында эгелекчи саналды Чазак деңнелинге чедир кым киригенил? А) Александр Александрович Даржай Б) Монгуш Борахович Кенин-Лопсан В) Салим Сазыгович Сүрүң-оол</p>
<p>9. Үлегер домакты шын төндүрүңер: Оол уругнун _____ А) чавыдак аът мунуп өөренири эки Б) отка-пашка дүшпези эки В) хөөмей-сыгытты салып чорууру эки</p>	<p>10. Найысылалывыс – Кызыл каш чылда тургустунганыл? А) 1914 чылда Б) 1917 чылда В) 1918 чылда</p>
<p>11. Дараазында адын кириген 5 чогаалдан Тываның улустун чогаалчызы М. Б. Кенин-Лопсанның чогаалдарын демдегленер. А). «Тывалаар кускун» Б). «Улуг-Хемниң шапкыны» В). «Арзылаң Күдерек» Г). «Читкен уруг» Д). «Хөөрээрниң чугаалары»</p>	<p>12. Бай-Тайга далай деңнелинден каш метр бедикте турарыл? А). 2115 метр бедикте Б) 3128 метр бедикте В) 4255 метр бедикте</p>
<p>13. Хемчик хем бодунун эгезин кайыын алганыл, ооң узуну каш километрил? А) Кара-Балык хөл, 605 км. Б) Шишхид-Хөл, 563 км. В) Шапшаал сыны, 320 км.</p>	<p>14. Иргит Үжүңмей оглу Бадырааның “Арзылаң Күдерек” деп романның маадыры кайы чер чурттугул? А) Эрзин Б) Тес-Хем 3) Тере-Хөл</p>
<p>15. Ак-Довурак хоорайга ажылдап, чурттап чораан «Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры» деп бедик аттын эдилекчизи башкыны кым дээрил? А) Сарыглар Саятыевна Тамдын-оол Б) Арбылдай Байыр-Санчивна Күжүгет В) Көкен Салчаковна Чайнхо</p>	<p>16. Алексей Боктаевич Чыргал-оол – баштайгы профессионал композитор каяа төрүттүнгенил? А) Бай-Тайга кожууннун Тээли суурга Б) Бай-Тайга кожууннун Шуй суурга В) Бай-Тайга кожууннун Бай-Тал суурга</p>
<p>17. Тываның девискээринде каш ыйгылааш барыл, шын тодарадыңар: А) Тере-Хөл ыйгылаажы Б) Хемчик ыйгылаажы В) Өөк-Туран ыйгылаажы</p>	<p>18. Бистин бурунгуларывыс бойдуска хамаарышкан хайгааралдарны, эскериглерни кылып, оларның медээ демдектерин эндевес чораан. Дараазында айтырыгның шын харыызы кайы ирги? Ыт сиген үзе соп «обттап» турар болза, бойдустун кандыг болуушкуну болурул?</p>

<p>Г) Тожу ыйгылаажы Д) Улуг-Хем ыйгылаажы Е) Таңды-Уула ыйгалаажы Ж) Убса-Хөл ыйгалаажы Д) Сенгилен ыйгылаажы</p>	<p>А) Изирииниң демдээ Б) Улуг хат хадыырының демдээ В) Чаъстаарының демдээ</p>
<p>19. 1928 чылда тыва бижикти чогаадырынга киржип турган Чадаана хүрээзиниң улуг камбы башкызын кым дээрил? А) Иргит Шагдыржап Б) Монгуш Лопсаң-Чимит В) Монгуш Самбуу</p>	<p>20. Тыва Республика Сибирьниң кайы чүгүндө чыдарыл? А) Чөөн Сибирьниң мурнуу талазында Б) Барыын Сибирьниң мурнуу талазында В) Чөөн Сибирьниң соңгу талазында</p>
<p>21. Тыва Арат Республиканың бирги Үндезин хоойлузун (конституциязын) кажан хүлээп алганыл? А) 1921 чылдың август 15 Б) 1920 чылдың август 15 В) 1930 чылдың август 15</p>	<p>22. Тожу кожууннуң чогаалчылары кымнарыл? А) Константин Тоюн, Сайлыкмаа Комбу, Менги Ооржак Б) Ленид Чадамба, Юрий Кюнзегеш, Михаил Мендуме В) Игорь Иргит, Антон Үержаа, Николай Куулар</p>
<p>23. Тыва Республикада Россия Федерациязының Чурукчулар Эвилелиниң кежигүннери кайда хөй чурттап турарыл? А) Кызыл-Даг суурда Б) Ак-Туруг суурда В) Дерзиг-Аксы суурда</p>	<p>24. Авазының кады төрөөн акызын азы эр дуңмазын кым дээрил? А) Акызы Б) Даайы В) Төрели</p>
<p>25. Тываның баштайгы найысылалын айыт: А) Кызыл хоорай Б) Туран хоорай В) Самагалтай суур</p>	<p>26 Тыва Арат Республиканың тургустунган чылы кажыл? А) 1917 чыл Б) 1918 чыл В) 1921 чыл</p>
<p>27. Тыва бижикти 1930 чылда хүлээп алган соонда, ону өөредиринге эң идепкейлиг киржип турган совет эртемден башкыны кым дээрил? А) Вильгельм Томсен Б) Александр Пальмбах В) Николай Катанов</p>	<p>28 Тыва Республиканың чонунуң саны (2023) кажыл? А) 462 545 кижиги Б) 211 301 кижиги В) 337 271 кижиги</p>
<p>29. Япон кинорежиссёр Акира Курасаваның «Дерсу Узала» деп («Оскар» шаңнал алган) кинога ойнаан тыва артист. А) Александр Салчак Б) Сайын-Хоо Намчылак В) Максим Мунзук</p>	<p>30. Тыва Республиканың күрүне тугунуң автору кымыл, тодарадыңар. А) Александр Баранмаа Б) Владимир Салчак В) Оюн-оол Сат</p>

Тыва кижиги төрөөн дылын билир болур ужурлуг. Мен каттыжып тур мен: _____